

Valentin Naumescu

RĂZBOIUL PENTRU SUPREMAȚIE

SUA-CHINA

**ȘI CELE CINCI FORȚE
CĂRE SCHIMBĂ LUMEA**

Consecințe pentru România

POLIROM
2022

Cuprins

Introducere. 20 de ani de crize. Se apropie confruntarea decisivă pentru noua ordine globală	9
--	---

Partea I

Cine va domina lumea în secolul XXI? Se vor confrunta Statele Unite și China într-un război rece sau fierbinte?

1. Cum s-a ajuns aici. Lunga criză occidentală și ascensiunea tăcută a Chinei	29
2. Perspectiva confruntării pentru supremație globală	82
3. Dar Uniunea Europeană? Între alianța transatlantică și autonomia strategică	110
4. Rusia : statutul pierdut și căutarea relevanței în noul sistem internațional	129
5. Patru scenarii pentru ordinea mondială în secolul XXI. .	144

Partea a II-a

Cele cinci forțe care schimbă lumea

6. Educația	173
7. Tehnologia	184
8. Mediul	197
9. Comunicarea	210
10. Ideologia	222

Concluzii. Competiție strategică, pandemie, schimbarea lumii. Este acesta al Treilea Război Mondial?	231
--	-----

<i>Note și referințe bibliografice</i>	<i>239</i>
--	------------

La nivel global, ordinea chineză ar aduce „zone de influență superordonată în Asia”, împreună cu zone de „parțial hegemonism” chinez în regiuni în curs de dezvoltare (putem presupune că ar fi vorba de Africa și Orientul Mijlociu, Asia Centrală și de Sud-Est, Balcanii de Vest, America Latină și America Centrală până în sudul Americii de Nord, incluzând Cuba și Mexicul), ceea ce ar traduce în plan extern vechea strategie revoluționară a lui Mao „să înconjurăm orașele dinspre mediul rural”⁵. Acestor schimbări de influență în spații de tranziție geopolitică și culturală li se pot adăuga alte câteva transformări majore în sistemul financiar global – de exemplu, renunțarea la dolarul american ca monedă de referință, anularea primordialității sistemului instituțiilor de la Bretton Woods (Banca Mondială, FMI), crearea unui internet separat, controlat și cenzurat politic de guvernele dictatoriale (fenomenul *splinternet*⁶), la pachet cu rețele de socializare pentru adolescenți și tineri influențate și controlate de China și poate de Rusia, apariția unei monede virtuale de referință asupra căreia China ar avea o influență mult mai mare, acapararea unor organizații internaționale precum Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Mondială a Sănătății etc. sau reguli mai stricte pentru mass-media, ce ar reduce transparența și responsabilitatea guvernelor în fața cetățenilor.

Pentru România, scăderea influenței SUA și în general a Occidentului, asociată cu creșterea influenței Chinei în Europa ar echivala cu o adevărată amenințare de securitate națională. Coroborată sau nu cu creșterea influenței unei Rusii aliate Chinei, această amenințare dinspre Orient ar viza deopotrivă o economie care depinde încă

de investițiile și fluxul de finanțare externă occidentale, o infrastructură strategică vulnerabilă, ce are nevoie de consolidare calitativă și de modernizare pentru a ține România în picioare în acest secol, un stat de drept destul de fragil, care trebuie menținut sub monitorizare atentă de către organisme cu standarde înalte în privința justiției, respectiv un sistem administrativ și politic cu multe deficiențe și mai ales afectat de tradiția corupției, care trebuie permanent supravegheat și „cravașat”, din exterior și din interior, de agenții de monitorizare și de o societate civilă puternică, pentru a menține standarde decente ale guvernării. Niciunul dintre elementele specifice de mai sus, ca să nu mai vorbim de valorile fundamentale ale democrației și ordinii liberale, nu ar mai putea fi asigurat după intrarea în sfera de influență a puterilor autoritare eurasiatice. Pe de altă parte, acutiizarea unui război rece între SUA și China va obliga și România, alături de alți aliați ai Americii, să ia decizii clare, tranșante. O dovedește legea adoptată de Parlamentul României în 2021 care permite excluderea companiei chineze Huawei de la implementarea tehnologiei 5G pe teritoriul țării, normă adoptată în același an și de alți aliați ai SUA. Ca reacție la adoptarea legii, Ambasada Republicii Populare Chineze la București a transmis public un protest, afirmând propagandistic că „excluderea Huawei va aduce României pierderi uriașe în ceea ce privește avantajele tehnologice, locurile de muncă și veniturile fiscale și va afecta în cele din urmă interesele fundamentale ale românilor”⁷.

Ideea conflictului sino-american nu este nouă. Nici măcar vehicularea termenului „război” nu ar fi o noutate,

dacă luăm în considerare cel puțin așa-numitul „război comercial” desfășurat în mandatul lui Trump, începând din 2018. Este o dispută care a pornit ca un război comercial și a ajuns un adevărat război rece, așa cum se arată în analiza din septembrie 2021 a experților de la Carnegie Endowment for International Peace: „Ceea ce a început ca un război comercial, anunțat de un președinte Donald Trump obsedat de deficitul economic al SUA în relația cu China”, și alimentat prin creșteri de tarife vamale și restricții reciproce, „s-a transformat într-un război rece, propulsat de ideologii diferite” și descris de noul președinte, Joe Biden, ca „o luptă între utilitatea democrațiilor în secolul XXI și autocrații”⁸.

Problema relațiilor economice și comerciale dintre China și SUA precedă momentul izbucnirii „oficiale” a războiului comercial anunțat de Donald Trump în 2018. De mulți ani erau cunoscute practicile lipsite de fairplay ale Chinei comuniste, printre care promovarea unor produse la prețuri de dumping pe piața americană și globală, de multe ori cu nerespectarea standardelor de calitate, precum și furtul de proprietate intelectuală prin piraterie și spionaj industrial și tehnologic.

După 2018, pe fondul politicilor protecționiste practicate de administrația de la Washington, exasperată de creșterea deficitului comercial al SUA și de balanța dezasastroasă a comerțului cu China, tarifele vamale au început să crească în cascadă, fiind menționate cel puțin patru runde de majorări reciproce în ultimii trei ani. Astfel, SUA au impus tarife la importuri de bunuri din China de 360 de miliarde de dolari, iar China a răspuns cu tarife impuse importurilor americane de 110 miliarde de

dolari. Cele mai spectaculoase și mai dramatice creșteri au fost înregistrate în 2019, la taxarea importului de oțel din China, urcând până la 25%, dar recent s-au anunțat majorări de tarife vamale de 15%⁹ inclusiv la carne și la instrumente muzicale. Dar războiul comercial are întotdeauna două fețe. Practic, nicio categorie de produse nu a fost exceptată de la taxare suplimentară în comerțul bilateral sino-american. Pe de o parte, acest război a adus venituri mai mari la bugetul statului – asta părea să fie vestea bună. Pe de altă parte, el a crescut prețurile bunurilor chineze pe piața americană și al celor americane pe piața chineză, deci firmele și consumatorii individuali au fost nevoiți să cumpere până la urmă mai scump și să-și îngreuneze propria situație financiară. Atunci când bunurile taxate la import erau materii prime sau prefabricate, desigur că s-a ajuns la producerea unor mărfuri finale mai scumpe, care la rândul lor au antrenat scumpiri în lanț ale altor produse și ale serviciilor furnizate. Nu este clar dacă aceste măsuri reciproce din războiul comercial au rezolvat problema deficitului pe termen lung (probabil că nu, fiind vorba doar de o ușoară atenuare), dar e cert că au provocat scumpiri.

Un aspect important, dar frecvent neglijat al capitolului economic al disputei SUA-China își are rădăcinile istorice cu câteva decenii în urmă. Cum a ajuns China să aibă surplus atât de mare în balanța comercială cu statele occidentale dezvoltate, adică să exporte masiv și să ocupe segmente de piață tot mai largi în țările OCDE, cu produse *Made in China*? Este oare singura „vinovată”? Motivul trebuie căutat nu numai în practicile economice „nesportive” ale Chinei din ultimii 20-30 de

ani, cele de care vorbea președintele Trump, ci și în decizii și strategii investiționale și de producție ale Vestului, începând chiar din anii 1980, de când Deng Xiaoping a început să deschidă treptat economia Chinei pentru investițiile străine directe.

Practic, putem spune că globalizarea economică, industrială și tehnologică și preocuparea Vestului pentru maximizarea profitului cu un efort cât mai mic posibil au dus la transformarea cu bună știință a Chinei în „atelierul de producție al lumii”. China a crescut economic producând ceea ce Occidentul a considerat că nu mai este rentabil să producă în țările bogate. Cam toate marile companii care produceau bunuri de larg consum, mărfuri industriale și ulterior chiar și produse de lux au preferat să își transfere producția în fabrici din China, unde plăteau forța de muncă, cel puțin în anii de început ai relocării, chiar și de 20 de ori mai puțin decât în țările lor. Inițial, asta a însemnat creșterea spectaculoasă a ratelor de profit în Vest, dar China era și ea mulțumită de ceea ce primea și de ieșirea timidă din sărăcie. Părea un *win-win game*. Mărfurile din magazinele occidentale erau mai ieftine, dar, aparent paradoxal, profiturile erau mai mari, deci și investitorii, și comercianții, și consumatorii occidentali, iar la celălalt capăt al lanțului economic și muncitorii chinezi erau mai fericiți. Treptat, discret și insidios, se producea însă transferul de tehnologie și know-how dinspre economiile occidentale spre China, iar piețele se umpleau de produse fabricate în Asia. Spre exemplificare, după cum arată o analiză a *The Atlantic*, care pune întrebarea pertinentă dacă în prezent China mai poate fi decuplată de piața occidentală, „la doar câțiva ani după

ce SUA oferiseră Chinei beneficii comerciale speciale, în 2000, ultima fabrică de penicilină se închidea în SUA, urmată de alte fabrici americane de aspirină, vitamina C și alte produse medicamentoase esențiale, doborâte de prețurile ruinătoare practicate de fabricile din China”¹⁰. America și Occidentul consumau pe scară largă produse chinezești.

În faza următoare transferului producției în China, așa cum era de așteptat, o parte importantă a producției industriale din Vest a devenit inutilă și nerentabilă, iar majoritatea fabricilor care produceau bunuri de larg consum (textile, obiecte de uz casnic, electronice și electrocasnice, computere, telefoane mobile și echipamente de comunicații, mașini-unelte etc.) au fost închise, fie pe criterii de cost și sustenabilitate financiară, fie pe criterii de reducere a poluării. Aproape întreaga activitate economică manufacturieră migrase deja spre Asia.

După un alt interval de timp, luând în considerare calificarea forței de muncă locale, spionajul tehnologic intens și copierea sistematică a unor produse scumpe, dar și propriile investiții făcute din masivitatea încasărilor rezultate din vânzările de produse de bază, China a început să renunțe la unele licențe de producție din Vest, dezvoltându-și propriile mărci. Mai mult decât atât, mari investitori chinezi (companii cu bugete imense, având în spate guvernul de la Beijing) au început să cumpere branduri importante precum Volvo, IBM, Motorola, General Electric, Hoover, Cerruti, Miss Sixty, Harvey Nichols, Smithfield Foods și multe altele. Unele dintre achiziții au avut mai degrabă o valoare simbolică uriașă decât o anumită pondere economică globală, transmițând